

Tomaszewski, Eugeniusz

"Inwentarz akt i zbiorów Towarzystwa Naukowego w Toruniu", Helena Piskorska, Toruń 1961 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 8/1, 113

1963

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Helena Piśkorska, *Inwentarz akt i zbiorów Towarzystwa Naukowego w Toruniu*. „Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu”, R. 64, z. 1. Toruń 1961, s. 47.

Kolejny zeszyt „Roczników Towarzystwa Naukowego w Toruniu” jest publikacją o rzadko spotykanej zawartości, gdyż został w całości poświęcony materiałom archiwalnym tego towarzystwa, zgromadzonym w archiwum państwowym w Toruniu. Inwentarz poprzedzony jest obszernym wstępem, dzięki któremu czytelnik zostaje m. in. wprowadzony pokrótce w dzieje TNT, powstałego jeszcze w 1875 r. W pierwszym okresie istnienia, w czasach zaborów, celem działalności Towarzystwa było nie tylko zaspokojenie ambicji rozwinięcia regionalnego ośrodka naukowego, ale było ona również — jak powiada autorka — odpowiedzią „społeczeństwa polskiego na zaangażowanie się nauki, a szczególnie oświaty niemieckiej w politykę antypolską” (s. 1). W tym okresie sprawą wielkiej wagi było skupienie wokół Towarzystwa całej inteligencji polskiej na Pomorzu niezależnie od posiadanego przez nią cenzusu naukowego i wykonywanego zawodu. Po odzyskaniu niepodległości zadania te zostały w poważnym stopniu zmodyfikowane, ale charakter i organizacja TNT uległy gruntownej przemianie dopiero w 1945 r., kiedy dzięki powstaniu w Toruniu Uniwersytetu Mikołaja Kopernika uległ umocnieniu skład osobowy Towarzystwa, w czego konsekwencji nadano mu charakter towarzystwa akademickiego.

W dalszej części wstępu autorka podaje zwięzłą historię materiałów archiwalnych, charakteryzuje ich zawartość, a także ocenia je z punktu widzenia przydatności dla dziejów nauki i kultury. W końcu zamieszcza autorka uwagi na temat metodyki opracowania archiwalnego tych materiałów.

Sam inwentarz dzieli się na dwie główne części: akta TNT oraz kolekcję rękopisów, zebranych obok zbiorów bibliotecznych i muzealnych w toku działalności Towarzystwa.

Na pierwszą część składają się akta z lat 1876—1951, z wyjątkiem okresu drugiej wojny światowej, kiedy działalność Towarzystwa uległa zawieszeniu. Zespół ten jest oczywiście otwarty i z biegiem lat należy oczekiwać napływu nowych partii akt. Prawdziwie kancelaryjny charakter posiadają akta powstałe dopiero po 1922 r., kiedy sprawy administracyjno-organizacyjne Towarzystwa dostały się w ręce zasłużonego dla nauki pomorskiej Zygmunta Mocarskiego. Na aktach wcześniejszego okresu natomiast wywarły piętno dorywczość i brak fachowego personelu administracyjno-biurowego. Zespół ten liczy 145 jednostek archiwalnych.

Na drugą część objętych inwentarzem materiałów archiwalnych składają się: zbiór dokumentów z wieków XVI—XIX (60 jednostek) oraz zbiór akt kościelnych, fragmenty akt miejskich (głównie z terenu Pomorza), szczątki akt podworskich (m. in. Mierosławskich z Mierosławic) i inne luźne akta, pochodzące z wieków XVI—XX (łącznie 143 jednostek archiwalnych).

Należnej uwagi wymaga postulat autorki o konieczności wydania wspólnego inwentarza dla wszystkich materiałów archiwalnych Towarzystwa (jeśli nie można doprowadzić do ich połączenia), zgromadzonych po części w Książnicy Miejskiej im. Mikołaja Kopernika, a po części w archiwum państwowym w Toruniu.

Omawiana publikacja przybliży historykom nauki, a szczególnie badaczom regionu pomorskiego, mało dotychczas wyszyskane, podstawowe materiały warsztatowe do dziejów i organizacji nauki pomorskiej, głównie w ostatniej ćwierci XIX i pierwszej połowy XX wieku. Dobrze przysłuży się ona podniesieniu popularności TNT oraz przyczyni się zapewne do dalszego ożywienia zainteresowań i badań nad dziejami nauki polskiej.

Przy sposobności trzeba nadmienić, że odczuwa się brak dostatecznej liczby tego typu wydawnictw, które stanowią niezbędne wyposażenie warsztatu naukowego.

Eugeniusz Tomaszewski